

TUR3039

Turnhout, Antwerpen

2024F368

ARCHEOLOGIENOTA

VERSLAG VAN RESULTATEN

BUREAUONDERZOEK

VLAAMS ERFGOED CENRTRUM [VEC]

2440 GEEL

LIESDONK 5

AUTEUR:

Kim Aluwé

ERKEND ARCHEOLOOG:

K. Aluwé (OE/ERK/Archeoloog/2021/0029)

© Vlaams Erfgoed Centrum VEC, Geel, 2024

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vlaams Erfgoed Centrum VEC. Vlaams Erfgoed Centrum VEC aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	1
INLEIDING	2
1. BUREAUONDERZOEK [BO]	3
1.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE	3
1.1.1 Administratieve gegevens	3
1.1.2 De onderzoeksopdracht	5
1.1.3 Het projectgebied	6
1.2 ASSESSMENT	8
1.2.1 Landschappelijk kader	8
1.2.2 Historisch kader	13
1.2.3 Archeologisch kader	18
1.3 SYNTHESE FASE BUREAUONDERZOEK	21
1.3.1 Interpretatie en datering	21
1.3.2 Verwachting en conclusies	22
BIBLIOGRAFIE	i
BIJLAGE	ii

INLEIDING

De initiatiefnemer plant riolerings- en wegeniswerken op het kruispunt van de Steenweg op Tielen met de Tieblokkenlaan en Everdongenlaan te Turnhout. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 15.143m², de gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen bedraagt 15.143m².

Het projectgebied situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als milieubelastende industrie. Het plangebied situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt omdat de gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen meer dan 1.000 m² bedraagt en de gecombineerde oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft meer dan 3.000 m² bedraagt.

VLAAMS ERFGOED CENTRUM [VEC] is aangesteld om deze archeologienota in de eerste plaats door middel van een bureaustudie op te maken met het oog op een advies naar uitgesteld vooronderzoek, werfbegeleiding, of vrijgave van het terrein.

1. BUREAUONDERZOEK [BO]

1.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1.1 Administratieve gegevens

PROJECTCODE	2024F368	
ERKENNINGSNUMMER	OE/ERK/ARCHEOLOOG/2015/0071	
BOUNDING GEOMETRY	X ₁ : 189192	Y ₁ : 221212
	X ₂ : 189549	Y ₂ : 221555
KADASTER	Turnhout, 3 AFD/ Turnhout, Sectie O, 1013K, 1013S, 1034V, 1043C2 + openbaar domein	
GEOGRAFISCHE INPLANTING	kruispunt van de Steenweg op Tielen met de Tieblokkenlaan en Everdongenlaan te Turnhout	
OPZET INITIATIEFNEMER	Riolerings- en wegeniswerken	

Figuur 1: Situering ruime omgeving projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt)

Figuur 2: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt)

1.1.2 De onderzoeksopdracht

1.1.2.1 Vraagstelling met betrekking tot het onderzochte gebied

“Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op een terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen en wetenschappelijk onderzoek.”
– CGP 4.0; p. 28

Op basis van verscheidene parameters, zoals de nog aanwezige erfgoedwaarden, de landschapshistoriek, topografie, geomorfologie, bodemgebruik, vegetatie, en ingreephistoriek, wordt een waardering van het archeologisch potentieel binnen het afgebakende projectgebied opgesteld. Hiertoe wordt een stapsgewijze onderzoeksprocedure doorlopen, waarbij de vraagstelling steeds teruggekoppeld wordt naar volgende kernpunten:

- Wat is de trefkans op intact bewaarde archeologische aanwijzingen?
- Wat zijn de geplande ingrepen in functie van de werkzaamheden? Zullen de werken eventuele vindplaatsen bedreigen?

1.1.2.2 Werkwijze en strategie van het vooronderzoek fase BO

VLAAMS ERFGOED CENRTRUM [VEC] werd aangesteld om deze archeologienota in de eerste plaats door middel van een bureauonderzoek op te maken. Dit bureauonderzoek werd uitgevoerd onder leiding van een erkend archeoloog van VLAAMS ERFGOED CENRTRUM [VEC]. De aard van de werken werd tijdens het bureauonderzoek afgewogen tegen de voorhanden zijnde gegevens relevant voor het projectgebied op bodemkundig, landschappelijk, historisch-cartografisch en archeologisch vlak.

De archeologienota werd opgemaakt middels *Office*- en *Adobe*-software. Het bijhorend kaartmateriaal werd aangemaakt in een GIS-omgeving. Hierin werden de ontwerpplannen ingeladen en geprojecteerd ten opzichte van diverse kaartlagen die raadpleegbaar zijn op geopunt.be, dov.vlaanderen.be, geo.onroerenderfgoed.be, cartesius.be en de website van de centraal archeologische inventaris [CAI]¹. De geraadpleegde literatuur, de digitale bronnen en het kaartmateriaal zijn te vinden in de bijlage.

¹ De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen en andere sites met erfgoedwaarde; onder dezelfde noemer verzamelen we alle opgestelde archeologienota's vanaf 2015.

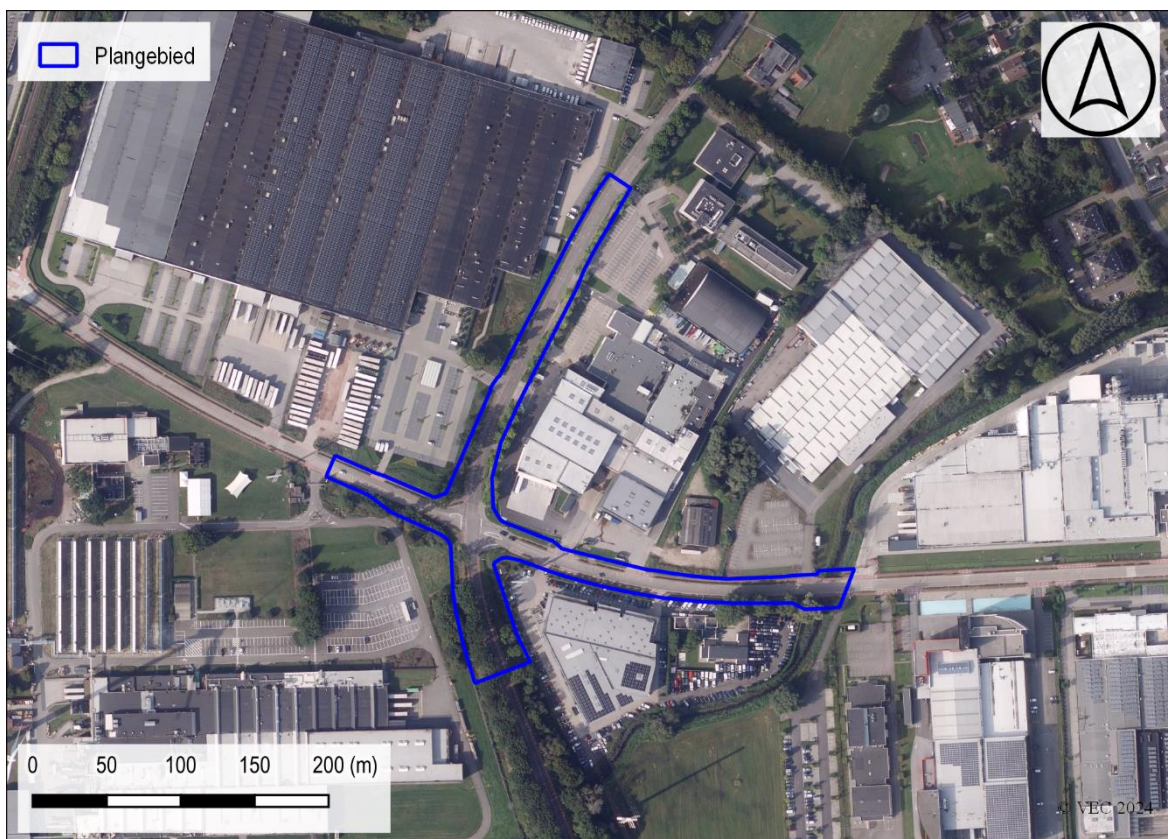
1.1.3 Het projectgebied

1.1.3.1 Archeologische voorkennis

Binnen de grenzen van het projectgebied vond in het verleden nog geen archeologisch (voor)onderzoek plaats. Direct naast het plangebied zijn al verschillende archeologienota's en één nota aangeleverd. Voor beide archeologienota's ten westen van de Steenweg op Tielen (ID 13400 en 22468) werd meteen na het bureauonderzoek een vrijgave geadviseerd op basis van de aard van de werken en/of een reeds verstoorde bodem. Voor het perceel ten oosten van de Steenweg op Tielen werden voor verschillende werken al 3 archeologienota's (ID 6186, 15949 en 21251) ingediend waarbij steeds verder onderzoek in uitgesteld traject werd geadviseerd. Voor de eerste archeologienota werd het verder vooronderzoek al uitgevoerd en in een nota gerapporteerd (ID 8352). Het uitgevoerde landschappelijk bodemonderzoek bracht een verstoring van de bodem aan het licht waarna een vrijgave werd geadviseerd.

1.1.3.2 Ruimtelijke situering

Het plangebied bevindt zich in een industriezone ten zuiden van de R13 rond de stadskern van Turnhout en ten noorden van de E34. Het betreft het kruispunt van de Steenweg op Tielen (N-Z) met de Everdongenlaan (O) en Tieblokkenlaan (W). Ten zuiden van het kruispunt ligt de Steenweg op Tielen op een helling om verder zuidwaarts de E34 te overbruggen. Het grootste deel van het plangebied bestaat uit de huidige wegenis (rijweg en fietspaden) en aanliggende groenbermen.

Figuur 3: Situering plangebied t.a.v. meest recente orthofotomozaïek (©Geopunt)

1.1.3.3 *Geplande bodemingrepen*

De opdrachtgever plant rioleringswerken en de herinrichting van het kruispunt Everdongenlaan-Steenweg op Tielen. De plannen en doorsnedes zijn opgenomen in bijlages 1-4.

Riolering

In Steenweg op Tielen wordt een gescheiden riolering aangelegd onder de huidige rijweg. Deze riolering wordt op openbaar domein aangelegd waardoor de werken niet-vergunningsplichtig zijn. De bestaande riolering in Everdongenlaan en Tieblokkenlaan zal gerenoveerd worden.

Nabij De Aa (oostelijke deel van het plangebied) zal er een aanpassing gedaan worden op de zuidelijk gelegen riolering onder de bestaande wegenis om het hemelwater te bufferen en vertraagd af te voeren. Deze werken worden er niet in de 5m-zone naast De Aa gewerkt zodat dit niet vergunningsplichtig is. Op de noordelijk gelegen riolering wordt een bestaande buis vervangen die zich wel binnen de 5m-zone van de waterloop bevindt. Het fietspad in dit stuk wordt ook hersteld. Deze acties zijn wel vergunningsplichtig.

Wegenis

Op het kruispunt worden nieuwe afslagstroken gecreëerd en worden nieuwe fietspaden aangelegd. De extra verharding heeft een totale oppervlakte van ca. 1.500m². Bepaalde delen van private percelen rond het kruispunt worden hiertoe opgenomen in het openbaar domein. Het betreft beperkte zones van ca. 214m² (1043R), 141m² (1013S), 67m² (1013K), 33m² (1034V), 25m² (1013K) en 2m² (1043R). De private delen die opgenomen worden hebben momenteel een groene invulling en zullen nu verhard worden door het aanleg van fietspad.

Ook dient een wijziging te gebeuren aan het talud van het landhoofd van de brug over de E34. Het talud wordt aan beide zijanten enkele meters uitgebreid. Dit gaat gepaard met een verdere ophoging tot de hoogte van het bestaande talud. Er worden geen afgravingen gepland buiten het bestaande talud. Er dienen ook 72 bomen gerooit te worden op het huidige talud, hetzelfde aantal wordt nadien geplant op het nieuwe talud.

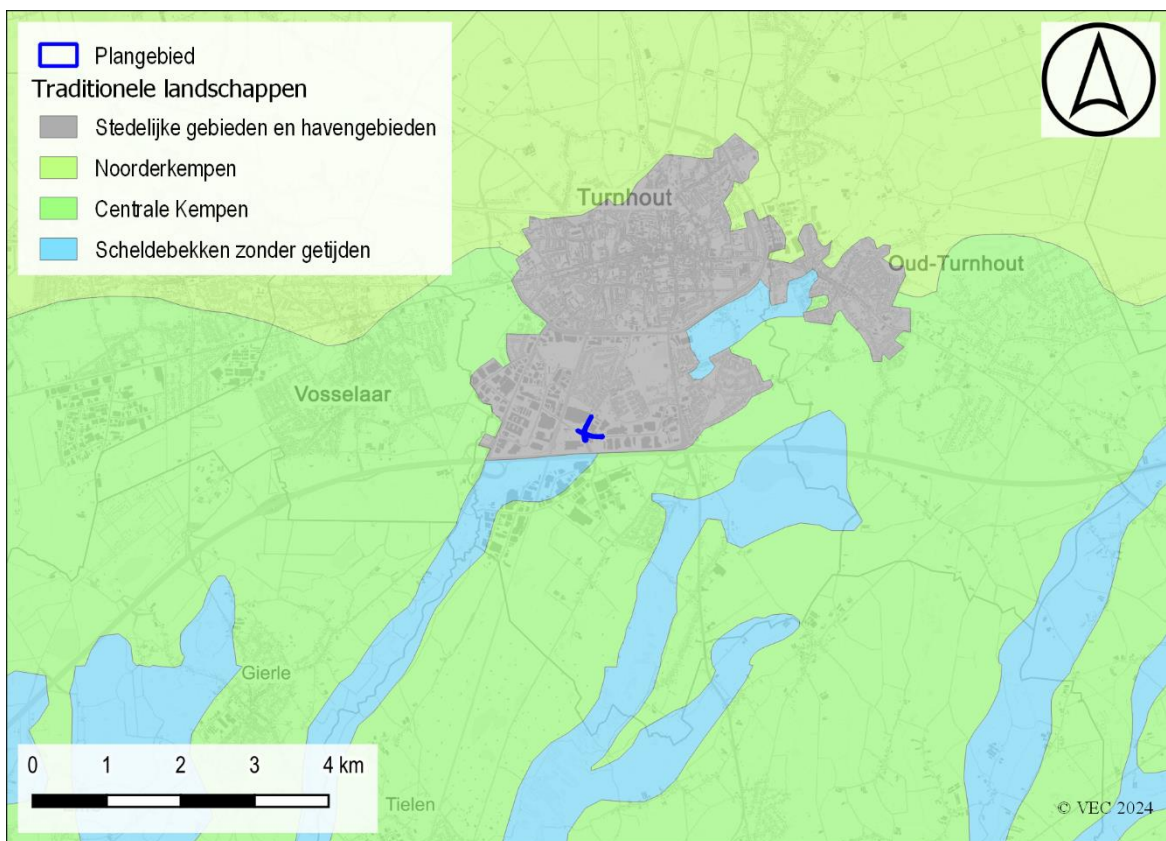
1.2 ASSESSMENT

1.2.1 Landschappelijk kader

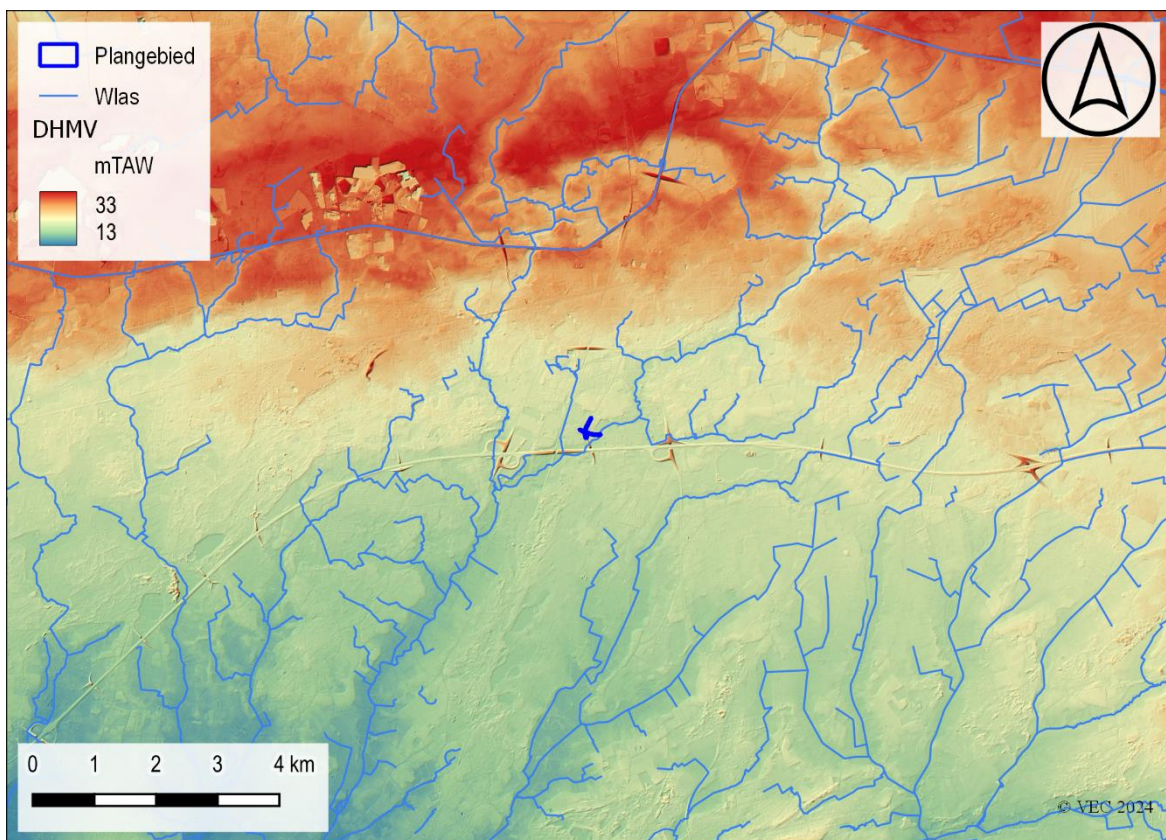
Aardkundige en hydrografische situering

Het plangebied bevindt zich in het stedelijk gebied van Turnhout, binnen de vallei van de Kleine Nete dat doorheen de Centrale Kempen stroomt. Deze Centrale Kempen met zijn vele rivier- en beekvalleien die over het algemeen van noord naar zuid vloeien, liggen duidelijk lager gelegen dan de plateaugronden in de Noorderkempen.

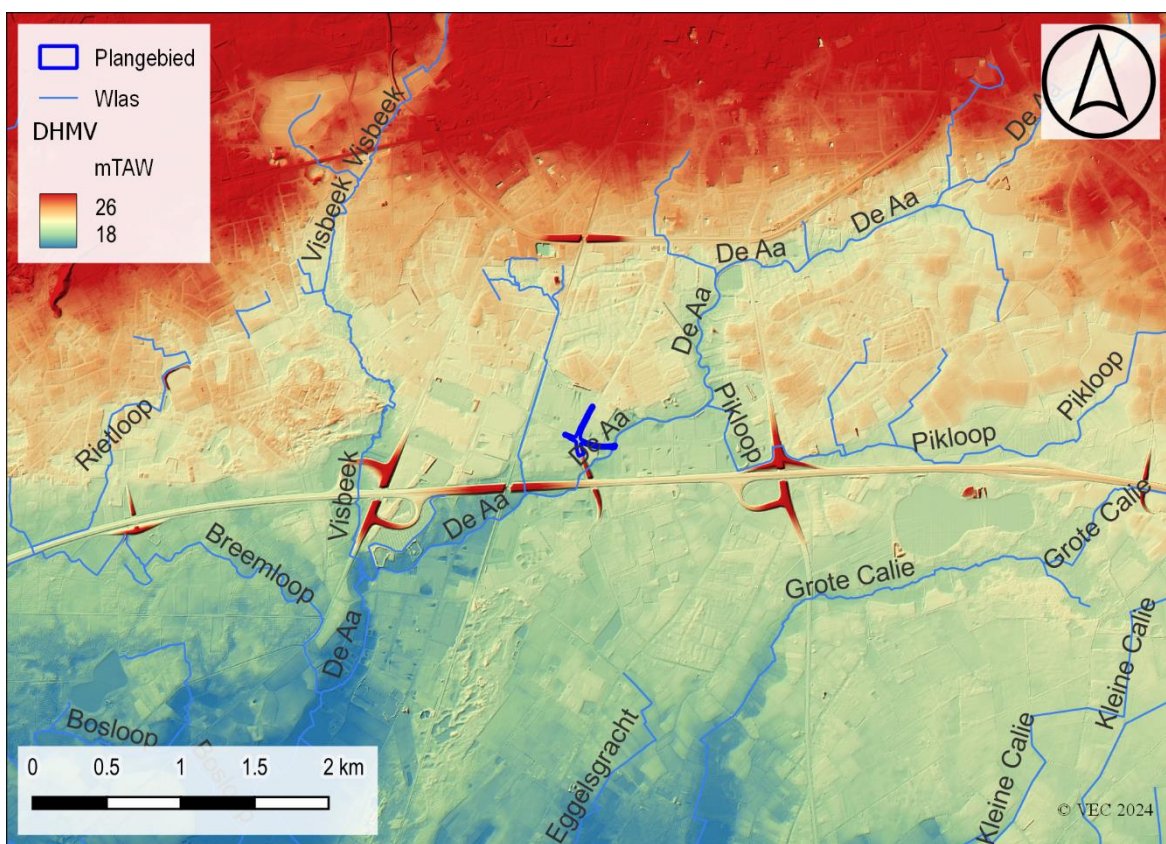
Het plangebied bevindt zich specifiek langs de Aa die uiteindelijk zuidwaarts in de Kleine Nete uitmondt. Het plangebied ligt pal op de grens van de hoger gelegen gronden in het noorden naar lager gelegen gronden in het zuiden. Het grootste deel van het plangebied ligt rond 21mTAW. Het laagst gelegen punt bevindt zich in het uiterste oosten nabij de Aa rond 20mTAW. De talud in het zuiden van het plangebied is een antropogene ophoging tot ca. 24mTAW.

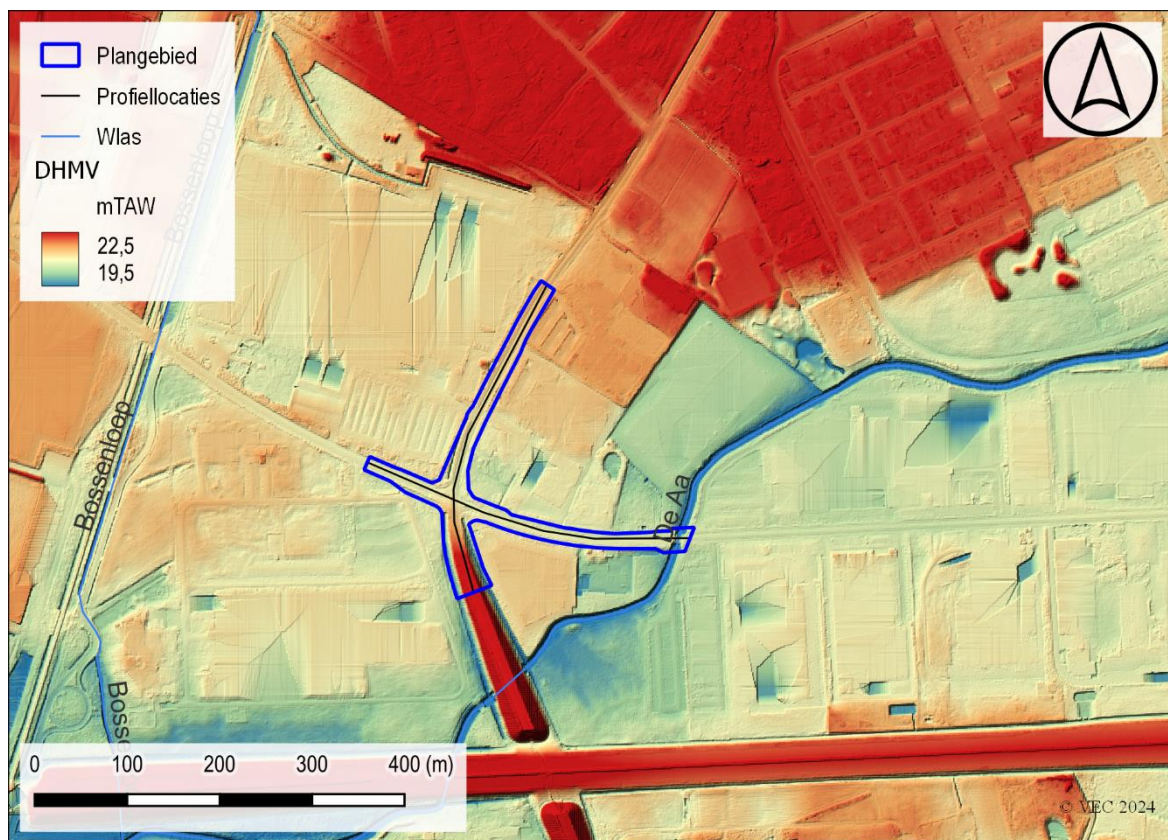
Figuur 4: Situering projectgebied t.a.v. de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

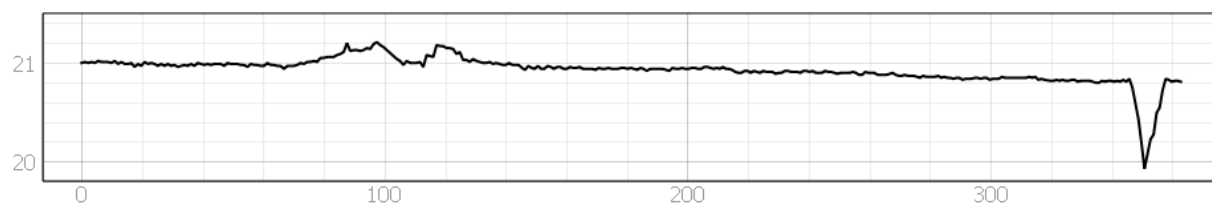
Figuur 5: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)

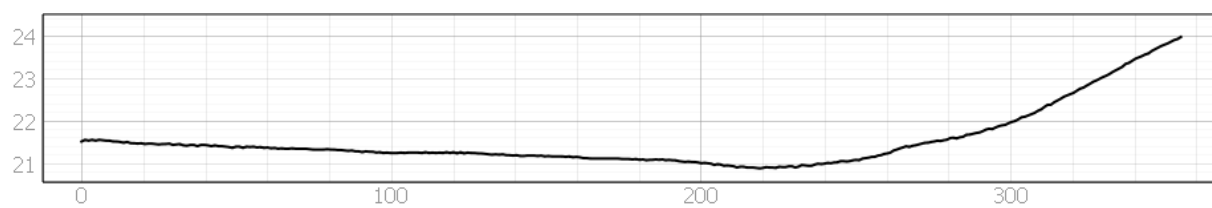
Figuur 6: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)

Figuur 7: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)

Figuur 8: hoogteprofiel plangebied west-oost

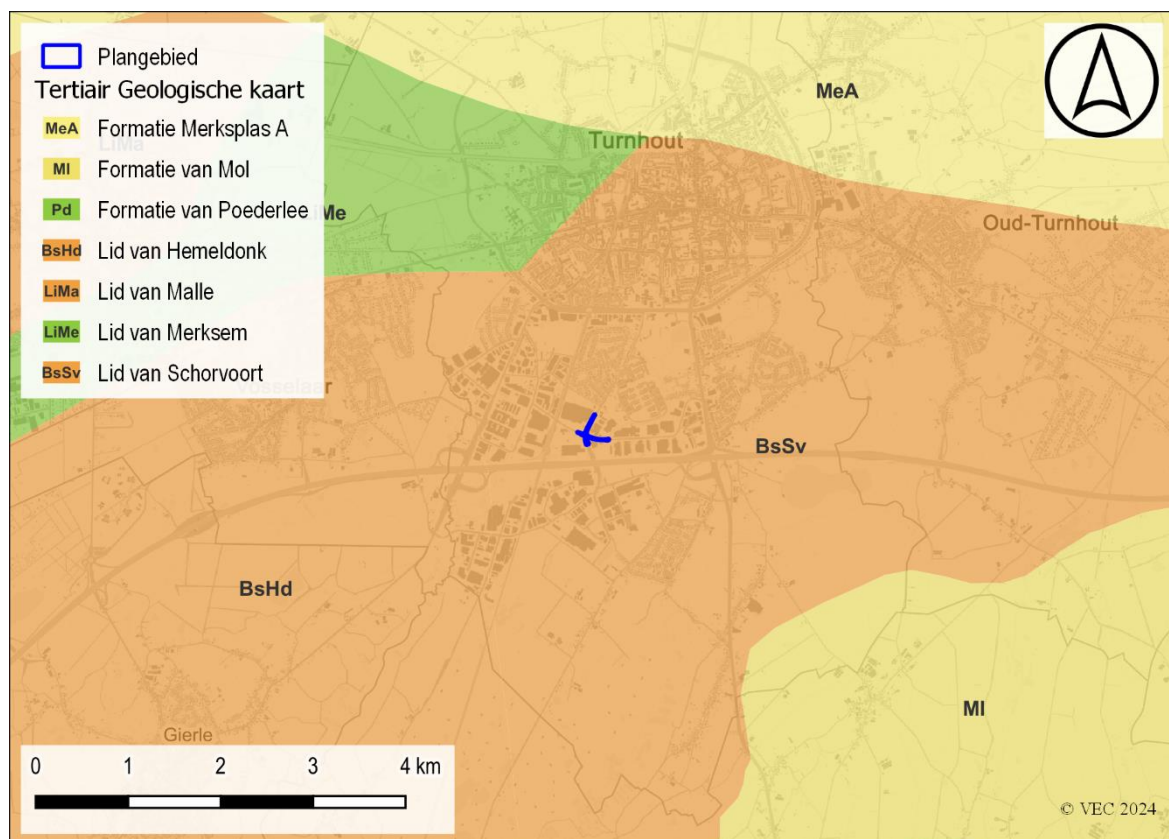
Figuur 9: hoogteprofiel plangebied noord-zuid

Fysisch-geografische gegevens

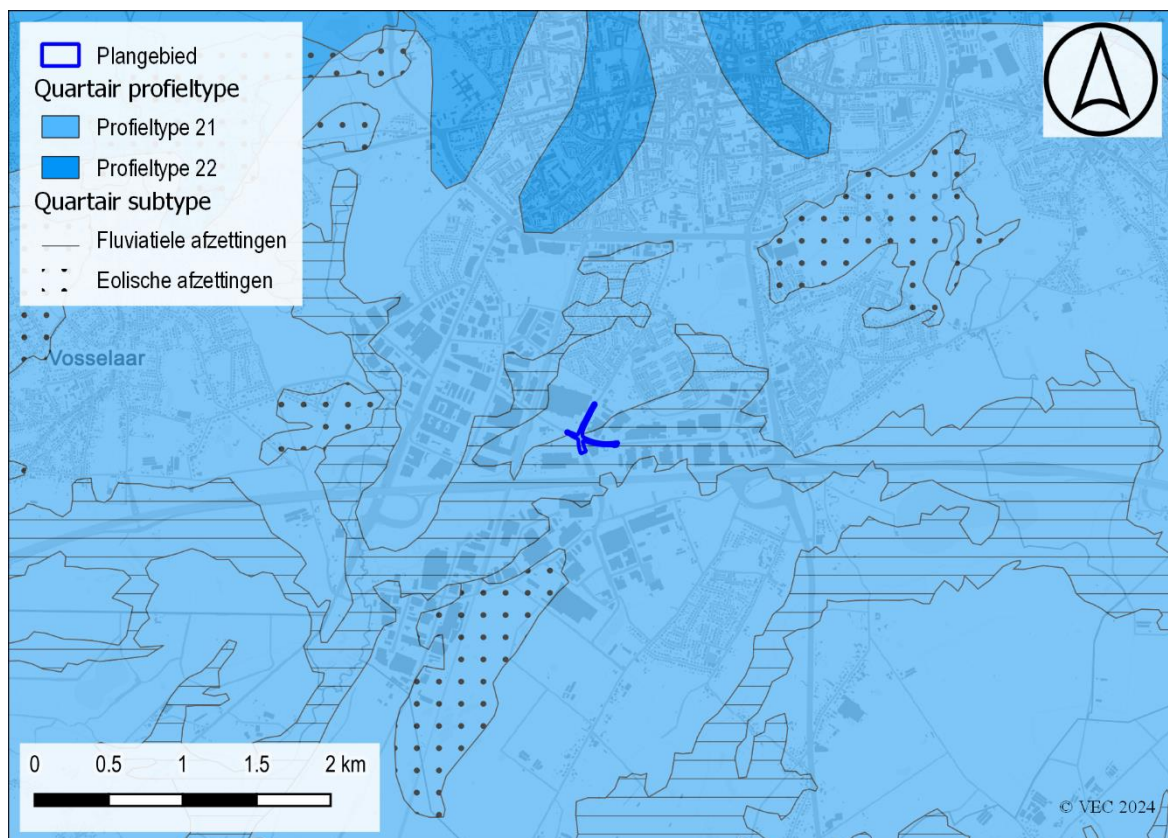
De Tertiair Geologische kaart situeert het plangebied binnen de Formatie van Brasschaat, het lid van Schorvoort (BsSv). Dit lid bestaat uit witgrijs fijn zand dat kwartsrijk, en- weinig glauconiet en glimmerhoudend is. De formatie kan gedateerd worden in de overgang Pliocene-Pleistoceen.

Op de quartairkaart wordt het plangebied aangeduid op de overgang van type 21 naar type 21a. Het Quartair type 21 bestaat uit een basis van getijdenafzettingen (estuariene afzettingen) met mogelijke intercalatie van fluviatiele en eolische afzettingen uit het Vroeg-Pleistoceen. De top van dit profiel bestaat uit eolische afzettingen van het Weichseliaan, mogelijk Vroeg-Holoceen. Bij type 21a werden daarboven in het Holoceen nog fluviatiele sedimenten afgezet.

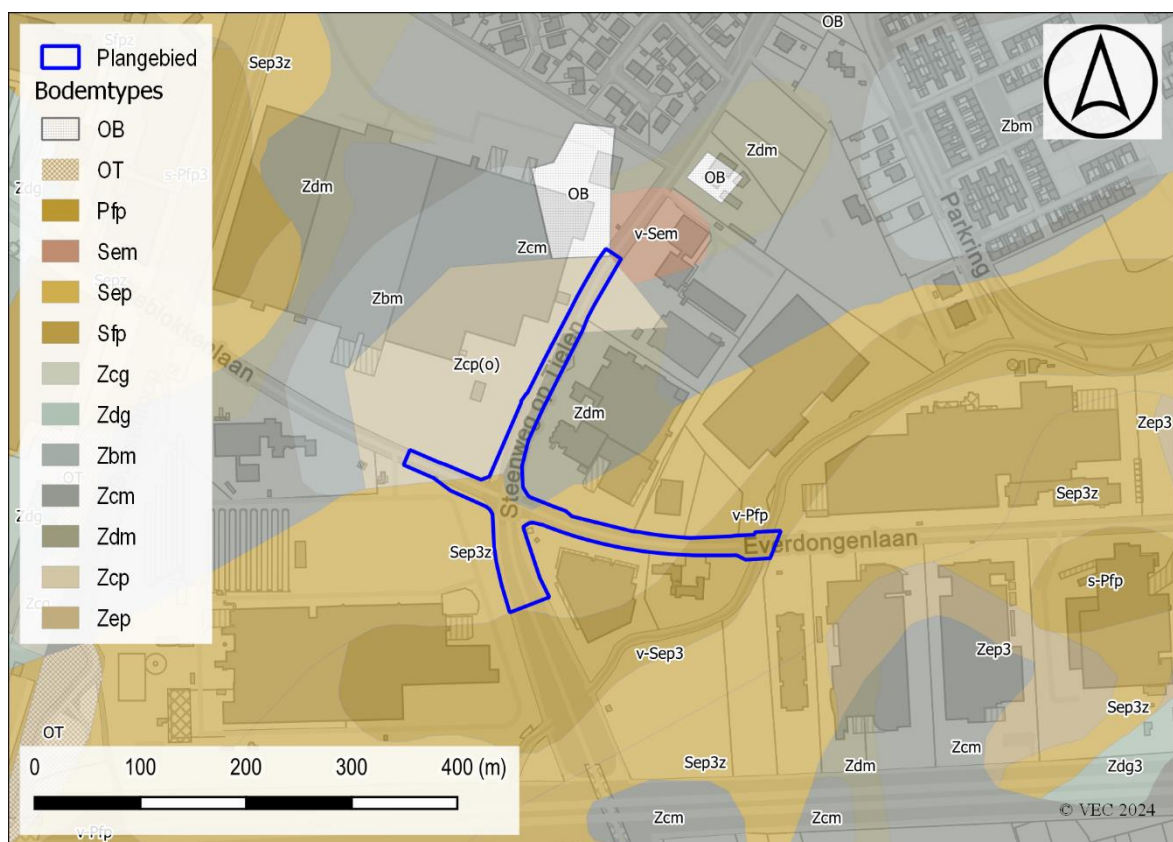
Het plangebied herbergt verschillende bodemtypes van een matig droge zandbodem zonder profiel in het uiterste westen (Zcp), over een matig natte zandbodem met dikke antropogene humus A horizont (Zdm) en een natte lemig zandbodem zonder profiel (Sep) tot een zeer natte licht zandleembodem zonder profiel (Pfp) in het uiterste oosten.

Figuur 10: Situering projectgebied t.a.v. Tertiair geologische kaart (© geopunt)

Figuur 11: Situering projectgebied t.a.v. Quartair geologische kaart (© geopunt)

Figuur 12: Situering projectgebied t.a.v. algemene bodemkaart van België (© geopunt)

1.2.2 Historisch kader

Historische situatie²

Het plangebied bevindt zich op het grondgebied van Turnhout. De centrale stadskern wordt omgeven door verschillende landelijke gehuchten en woonverkavelingen. Het plangebied ligt kortbij een van deze gehuchten, met name Papenbrugge.

De stad Turnhout maakte vanaf de 12de eeuw deel uit van het hertogdom Brabant. Reeds in 1109 of 1110 is er sprake van een burcht, mogelijk als centrum van een hertogelijk domein dat later als Land van Turnhout verder bestond. De onder haar beschutting wonende gemeenschap van koop- en ambachtslui, kreeg tussen 1209 en 1213 van Hendrik I de vrijheidskeuren en een stadszegel.

In het oude Turnhout van voor 1800 nam de stedelijke woonkern met handels- en nijverheidsactiviteiten eerder een beperkte ruimte in. Landelijk Turnhout overheerste met een aanzienlijke, natuurlijke vegetatie van eiken en berken in het begin, later een grasbegroeiing die op haar beurt vervangen werd door heidevegetatie. Reeds in de vroege middeleeuwen ontstonden enkele cultuurlandschappen met open weilanden. De latere, grote middeleeuwse ontginningen vertonen een gesloten karakter met akkers en weilanden, omgeven door levende afsluitingen.

Vanaf 1968 werden industrieterreinen aangelegd in het zuidelijke deel van de stad. Ook de aanleg van de ring in de jaren 1960 en de autosnelweg E34 in 1973 hebben hierin een belangrijke rol gespeeld.

Historische kaarten

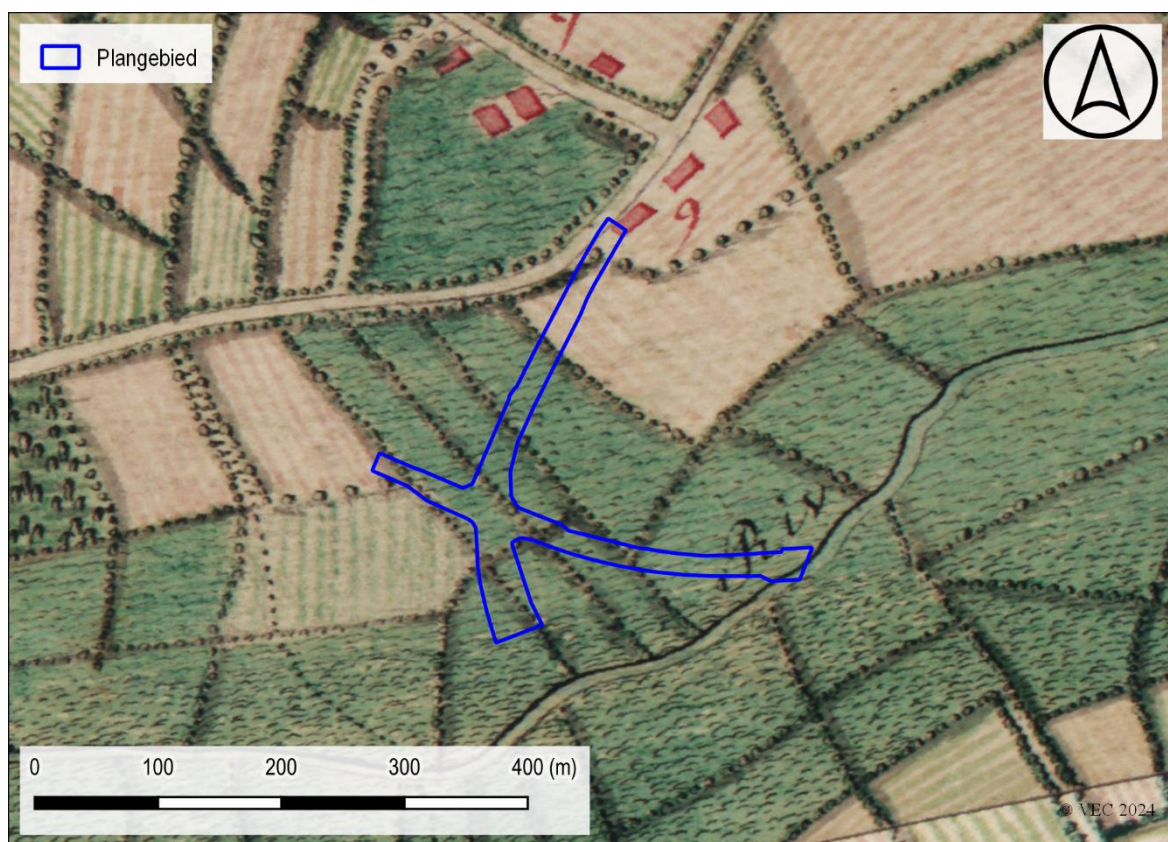
Uit de laatste eeuwen zijn voor grote delen van Vlaanderen kaartverzamelingen beschikbaar die in meer of mindere mate van detail een beeld geven van de historische ontwikkelingen in en rond het plangebied. Veel van deze verzamelingen zijn digitaal ontsloten en vormen als zodanig een archief van het Vlaamse landschap uit een periode waarin dit het meest aan menselijke invloeden onderhevig raakt. De oudste van deze kaarten dateert uit het midden van de 18de eeuw, de jongste betreffen satellietbeelden uit de laatste jaren. Aan de hand van deze kaarten zal de ontwikkeling van (de omgeving van) het plangebied in de Nieuwe en Nieuwste tijd geschetst worden.

Het plangebied bevindt zich in de 18de-19de eeuw in de alluviale vlakte rond de Aa gekenmerkt door natte weilanden. Net ten noorden van het plangebied worden enkele woningen aangeduid in het gehucht Papenbruggen. Daar net buiten zijn akkers en weilanden zichtbaar in een rurale omgeving ten zuiden van de stad Turnhout. In de 18de eeuw is nog geen wegtracé zichtbaar op het plangebied en het wegtracé dat op de 19de-eeuwse kaarten doorheen het centrale deel van het plangebied loopt is geen voorloper van de huidige wegtracés. De huidige wegtracés ontstaan pas rond het begin van de jaren 1970 en zijn gekoppeld aan de aanleg van de E34. Op de orthofoto uit 1971 is te zien hoe de E34 volop in aanbouw is en de wegen op het huidige plangebied net zijn aangelegd. Nadien ontwikkelde zich een industriezone rond dit kruispunt.

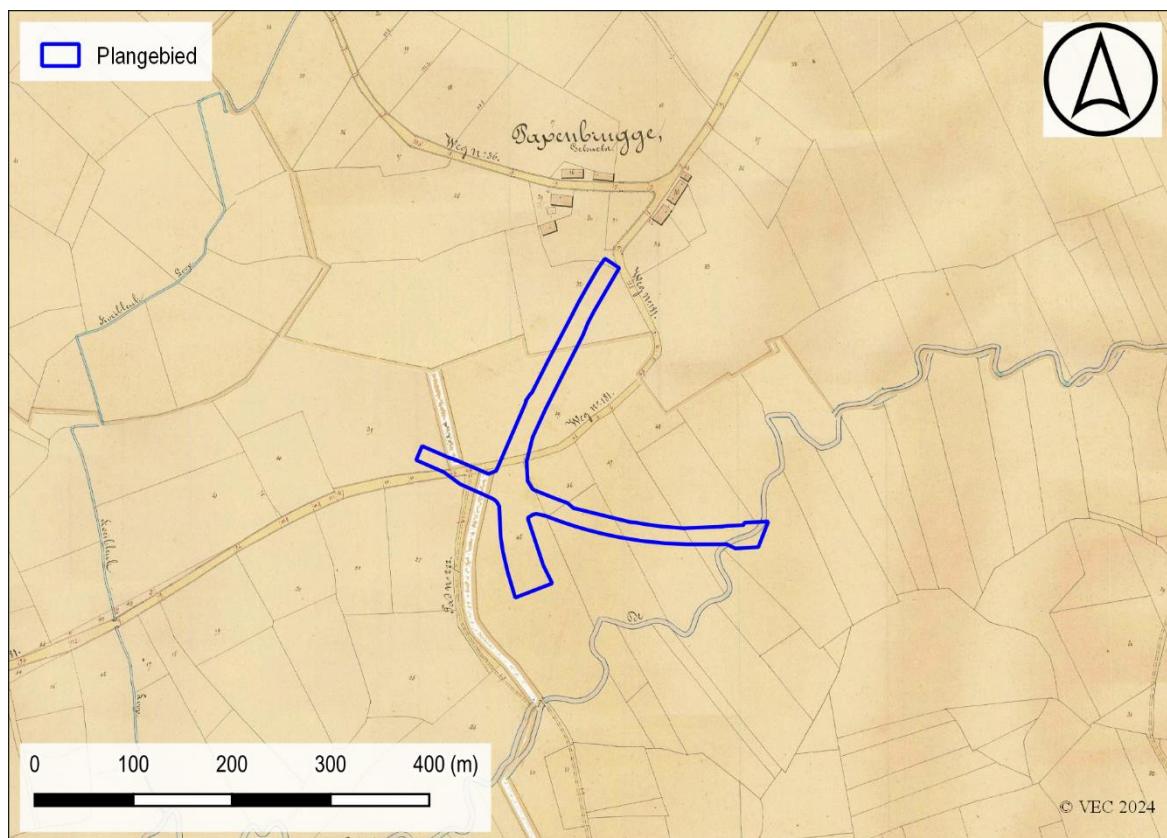
² INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2024: Turnhout [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13747> (geraadpleegd op 3 juli 2024).

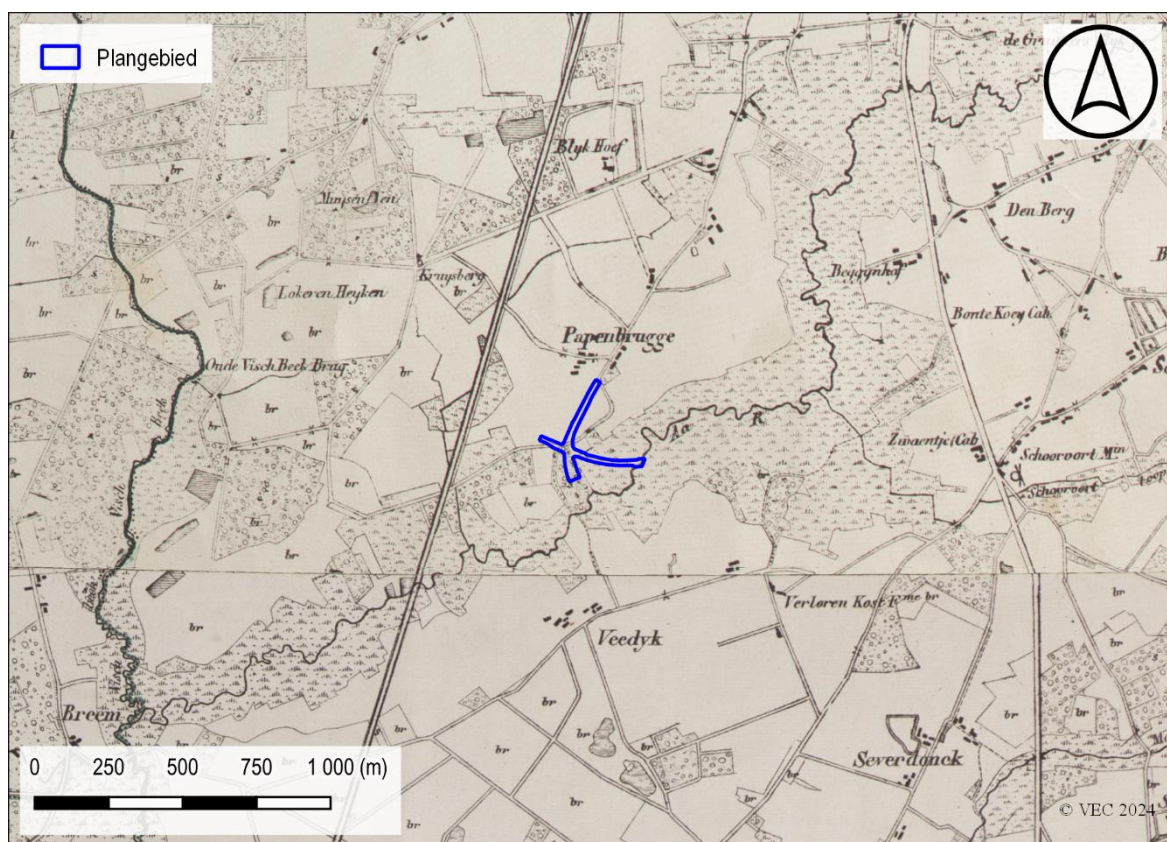
Figuur 13: Situering projectgebied t.a.v. Ferrariskaart d.d. 1771-1778 (© geopunt)

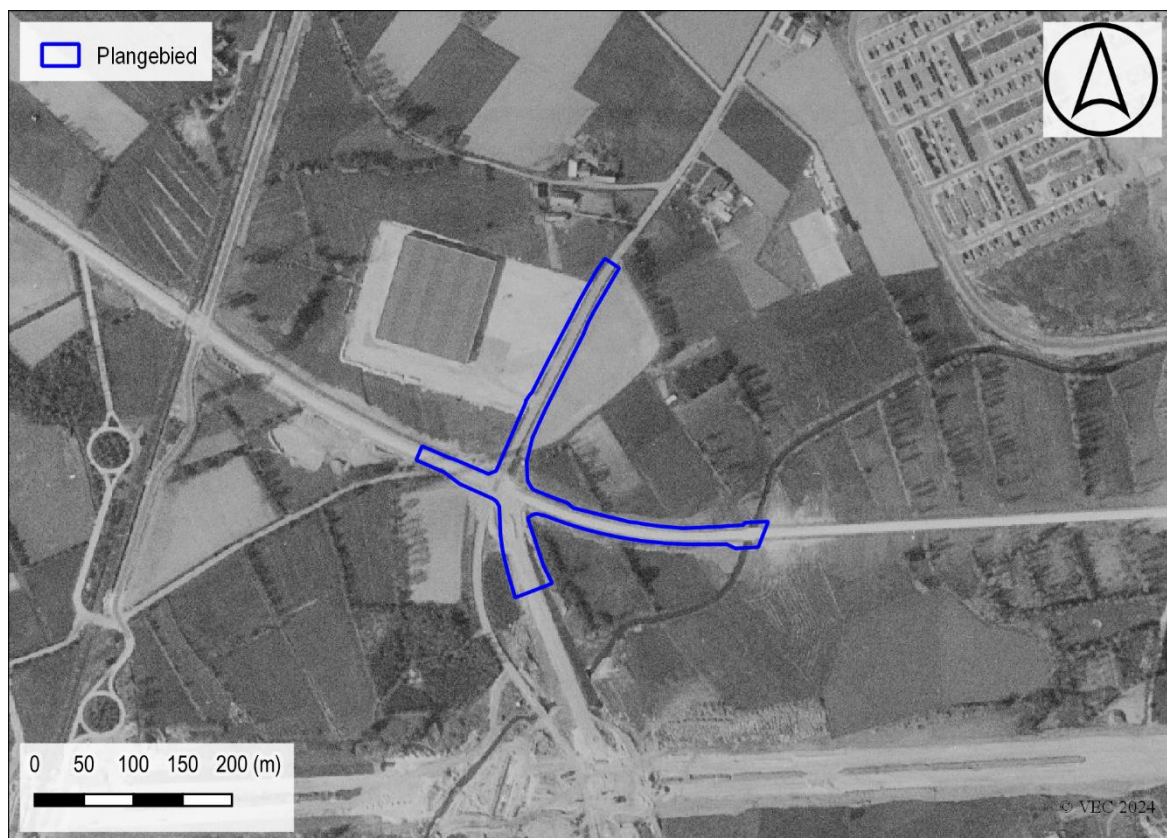
Figuur 14: Situering projectgebied t.a.v. Ferrariskaart d.d. 1771-1778 (© geopunt)

Figuur 15: Situering projectgebied t.a.v. Atlas der Buurtwegen d.d. 1840 (© geopunt)

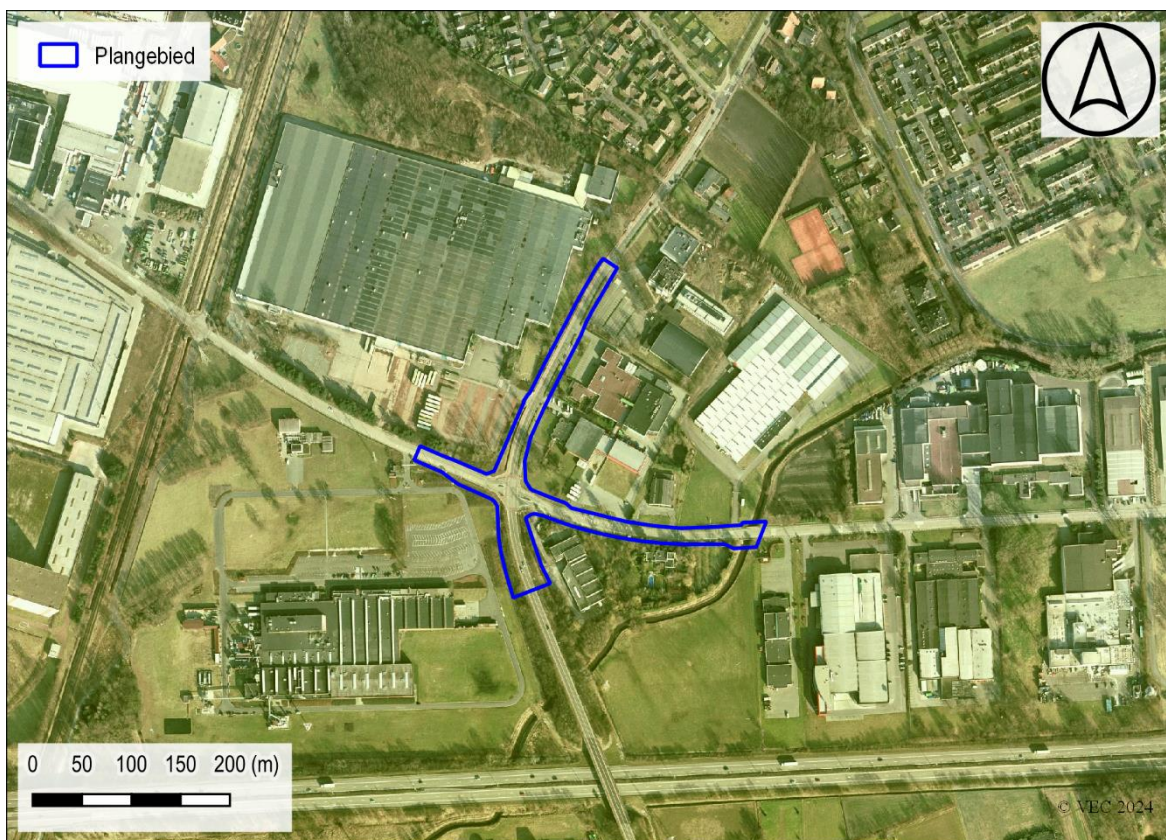
Figuur 16: Situering projectgebied t.a.v. Vandermaelenkaart d.d. 1846-1854 (© geopunt)

Figuur 17: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 1971 (© geopunt)

Figuur 18: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 1979-1990 (© geopunt)

Figuur 19: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2000-2003 (© geopunt)

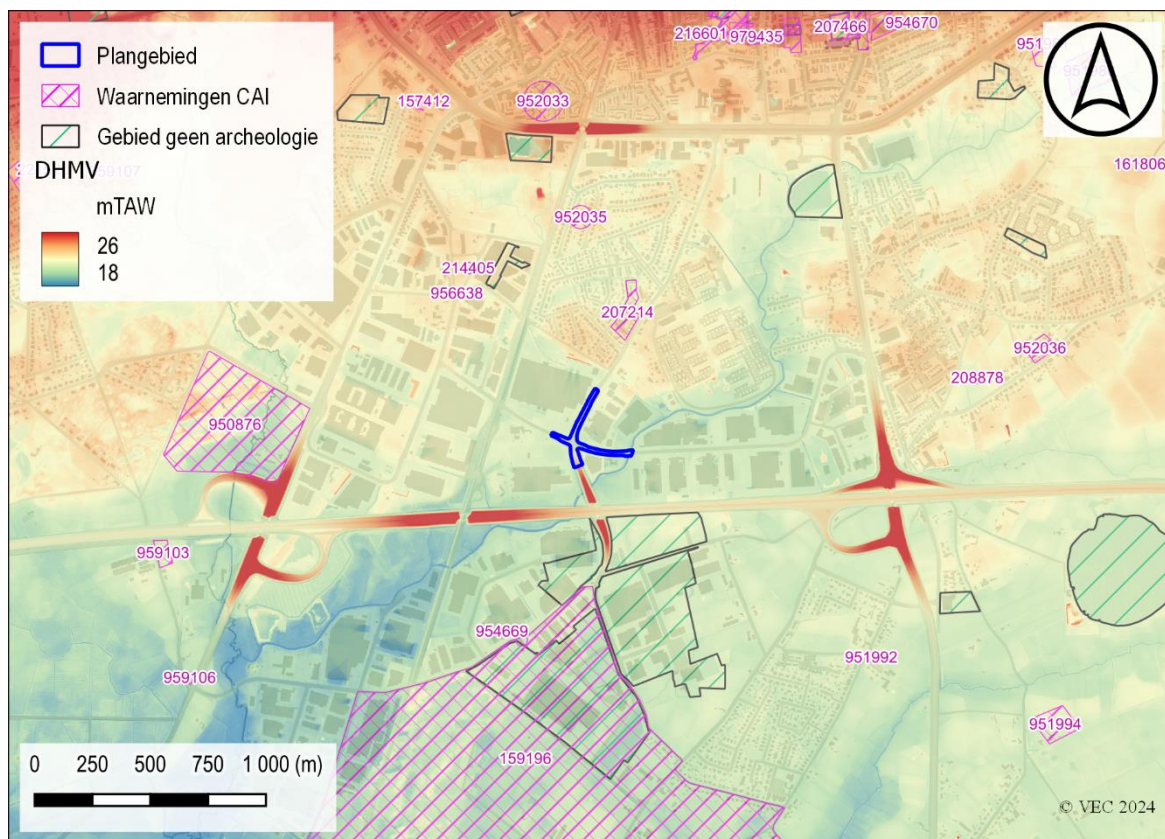

Figuur 20: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2013-2015 (© geopunt)

1.2.3 Archeologisch kader

CAI meldingen

Voor het onderzoeksgebied zijn in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed de volgende archeologische waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld (Figuur 21):

Figuur 21: Situering projectgebied op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (©Geopunt).

Er werd de laatste 15 jaar al heel wat archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd in de ruime omgeving rond het plangebied. Een tiental proefsleuvenonderzoeken gaf aanleiding tot minstens 3 opgravingen waarbij een bewoningsgeschiedenis vanaf de ijzertijd, doorheen de Romeinse tijd, vroege en volle middeleeuwen tot aan de late middeleeuwen en nieuwe tijd kon worden vastgesteld. Vroegere periodes zijn enkel gekend door toevallsvondsten van een Mesolithische spits en een bronstijdgrafheuvel.

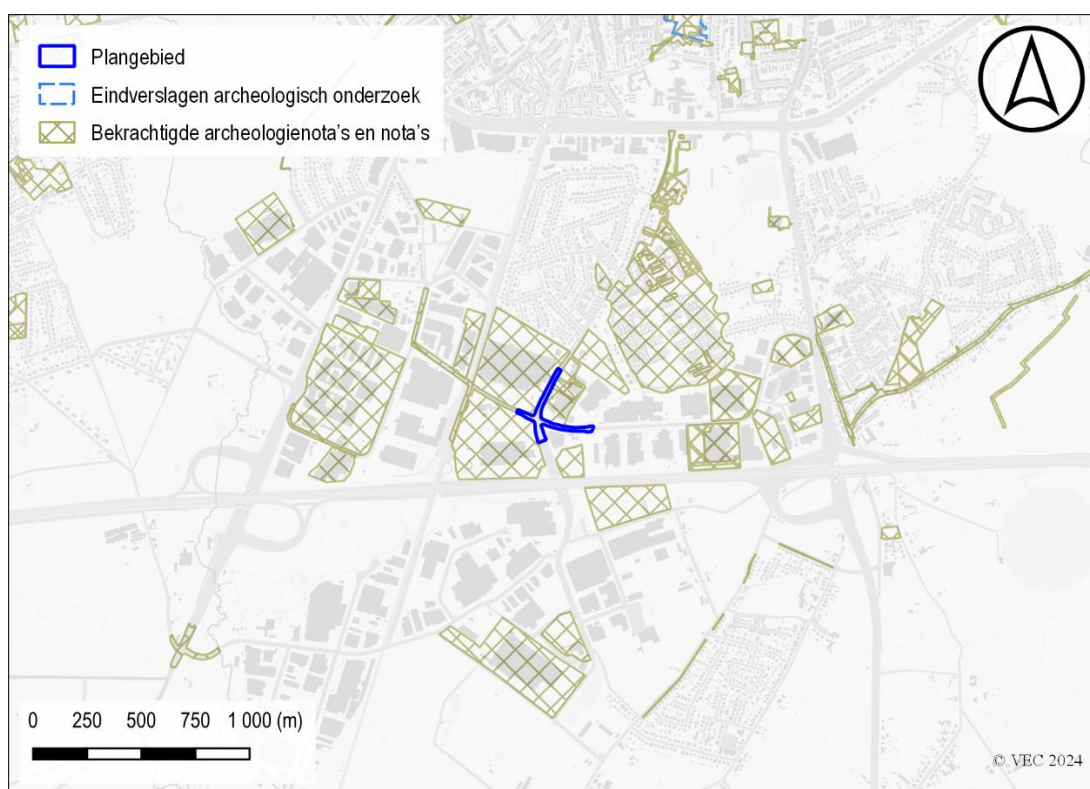
CAI nummer	datering	omschrijving
101007	Late middeleeuwen	Proefsleuvenonderzoek Lokerenstraat (2008): greppels, (paal)kuilen
157412	Volle middeleeuwen, Late middeleeuwen, 17 ^{de} eeuw	Proefsleuvenonderzoek Steenweg op Gierle (2008): forse paalkuilen uit volle middeleeuwen, perceelsgreppel, langwerpige kuil met aardewerk uit de 17 ^{de} eeuw
159196	16 ^{de} eeuw	Tielenheide 1597 (Slagveld Tielen)
161806	20 ^{ste} eeuw	Antwerpen-Turnhoutstelling bunker Z353
207214	IJzertijd, Late middeleeuwen, 18 ^{de} eeuw	Proefsleuvenonderzoek Jef Buyckxstraat (2013): gebouwplattegronden en waterput ijzertijd, greppels uit late middeleeuwen en 18 ^{de} eeuw
207466	IJzertijd, Volle middeleeuwen	Opgraving Graatakker (2014): erf met (bij)gebouw, spieker en greppel uit ijzertijd; bootvormig huis, waterput en greppel 12 ^{de} eeuw
208878	Volle middeleeuwen	Veldkartering (2015): spinsteeentje
210604	Late middeleeuwen	Proefsleuvenonderzoek Kruisbergstraat (2014): 72 (paal)kuilen
214405	20 ^{ste} eeuw	Metaaldetectie (2017): knoop WOI
216601	IJzertijd, middeleeuwen	Proefsleuvenonderzoek Kruisbergstraat (2017): paalsporen, waterput
221520	IJzertijd, Romeinse tijd, Volle middeleeuwen	Proefsleuvenonderzoek Roggestraat (2018): nederzettingssporen en greppelsysteem
221548	Volle middeleeuwen	Proefsleuvenonderzoek Smiskensstraat (2016): bootvormig gebouw
222053	IJzertijd, middeleeuwen	Proefsleuvenonderzoek Kasteelloop (2018): paalkuilen
950876	Onbepaald	Veldkartering (2000): grafheuvels?
950893	Middeleeuwen, 17 ^{de} eeuw	Toevalsvondst Herentalstraat (1997): 3 waterputten in steen
950993	Bronstijd	Toevalsvondst Steenweg op Antwerpen (1860): grafheuvel met urne
951980	17 ^{de} eeuw, 18 ^{de} eeuw	Gebouw voor textiel- en lederwarenproductie "Blekerij" met sluis
951981	18 ^{de} eeuw	Site met walgracht
951992	17 ^{de} eeuw	Kapel O.-L.-Vrouw van de Berg Carmel
951994	18 ^{de} eeuw	Site met walgracht
952033	18 ^{de} eeuw	Site met walgracht
952035	18 ^{de} eeuw	Gebouw voor textiel- en lederwarenproductie "Blekerij"
952036	18 ^{de} eeuw	Site met walgracht
954669	Mesolithicum	Losse vondst: spits uit wommersom
954670	IJzertijd, Late middeleeuwen	Evaluerend terreinonderzoek Graatakker (2002): paalkuilen ijzertijd, gracht late middeleeuwen
956638	Onbepaald	Grafheuvel?
959103	18 ^{de} eeuw	Hoeve "Breemhof"
959106	18 ^{de} eeuw	Hoeve "De Breem"
959107	18 ^{de} eeuw	Hoeve
979435	IJzertijd, middeleeuwen, Nieuwste tijd	Proefsleuvenonderzoek Kasteelloop (2017): greppels, paalkuilen en kuilen
979436	Volle middeleeuwen	Opgraving Smiskensstraat (2017): hoofd- en bijgebouw en waterput
980789	IJzertijd, Romeinse tijd, Merovingische periode, Karolingische periode, Volle middeleeuwen, Nieuwe tijd	Opgraving Kasteelloop (2018): bijgebouwen, spiekers en 4 waterputten ijzertijd, 2 hoofdgebouwen en 3 waterputten Romeinse tijd, 2 gebouwen 7 ^{de} -8 ^{ste} eeuw en 3 gebouwen vroege middeleeuwen, aardewerk uit volle middeleeuwen verspreid over het terrein, greppels nieuwe tijd

Archeologienota's en nota's

Er werden recent 70 archeologienota's en 17 nota's ingediend in de ruime omgeving van het plangebied. Bij 27 archeologienota's werd meteen na het bureauonderzoek een vrijgave geadviseerd op basis van de aard van de werken en/of een reeds verstoorde bodem. Dat is ook het geval voor beide archeologienota's ten westen van de Steenweg op Tielen. Bij 1 archeologienota volgde het advies tot vrijgave na een aanvullend landschappelijk bodemonderzoek.

Voor 2 andere archeologienota's voor eenzelfde project werd ook het proefsleuvenonderzoek toegevoegd in regulier traject vooraleer over te gaan tot een vrijgave. Het betrof een perceel tussen de Steenweg op Tielen en de E34, net ten zuidoosten van het huidige plangebied, waar naast een groot aantal natuurlijke sporen en verstoringen slechts enkele voornamelijk recente greppels werden aangetroffen.

Voor 40 archeologienota's werd verder vooronderzoek in uitgesteld traject geadviseerd. Bij 17 projecten werd dit verder vooronderzoek al uitgevoerd en in een nota gerapporteerd. Een daarvan betreft een proefsleuvenonderzoek dat ook is opgenomen in de CAI. Het uitgevoerde landschappelijk bodemonderzoek langsheen het oostelijke deel van het plangebied bracht, net als 6 andere nota's een verstoring van de bodem aan het licht waarna een vrijgave werd geadviseerd. Negen recente proefsleuvenonderzoeken zijn nog niet in de CAI vermeld. Vijf daarvan werden voorafgegaan door een landschappelijk bodemonderzoek en op 2 locaties werden ook archeologische boringen uitgevoerd. Slechts op één site werd een behoud in situ geadviseerd voor een zone met dense sporen uit de ijzertijd en middeleeuwen, de andere sites werden na het proefsleuvenonderzoek vrijgegeven aangezien er slechts enkele voornamelijk recente sporen (kuilen en greppels) werden herkend.

Figuur 22: Situering projectgebied op het GRB-basisbestand met aanduiding van de (archeologie)nota's (©Geopunt).

1.3 SYNTHESE FASE BUREAUONDERZOEK

1.3.1 Interpretatie en datering

De initiatiefnemer plant riolerings- en wegeniswerken op het kruispunt van de Steenweg op Tielen met de Tieblokkenlaan en Everdongenlaan te Turnhout. In Steenweg op Tielen wordt een gescheiden riolering aangelegd onder de huidige rijweg. De bestaande riolering in Everdongenlaan en Tieblokkenlaan zal gerenoveerd worden. Nabij De Aa (oostelijke deel van het plangebied) zal er een kleine aanpassing gedaan worden op de riolering onder de bestaande weg en fietspad.

Op het kruispunt zelf worden nieuwe afslagstroken gecreëerd en worden nieuwe fietspaden aangelegd. Bepaalde beperkte delen van private percelen rond het kruispunt worden hiertoe opgenomen in het openbaar domein en zorgen voor een extra verharding. Ook dient een wijziging te gebeuren aan het talud van het landhoofd van de brug over de E34. Het talud wordt aan beide zijanten enkele meters uitgebreid.

Het plangebied bevindt zich langs de Aa, op de grens van de hoger gelegen plateaugronden van de Noorderkempen in het noorden naar lager gelegen gronden van de Centrale Kempen in het zuiden. De Tertiair Geologische kaart situeert het plangebied binnen de Formatie van Brasschaat, het lid van Schorvoort (BsSv). Op de quartairkaart wordt het plangebied aangeduid op de overgang van type 21 naar type 21a. Het Quartair type 21 bestaat uit een basis van getijdenafzettingen uit het Vroeg-Pleistoceen en eolische afzettingen van het Weichseliaan. Bij type 21a werden daarboven in het Holoceen nog fluviale sedimenten afgezet. Het plangebied herbergt verschillende bodemtypes van een matig droge zandbodem zonder profiel in het uiterste westen tot een zeer natte licht zandleembodem zonder profiel in het uiterste oosten.

Het plangebied bevindt zich op het grondgebied van Turnhout. De centrale stedelijke woonkern met handels- en nijverheidsactiviteiten uit de 12de eeuw wordt omgeven door verschillende landelijke gehuchten en woonverkavelingen. Het plangebied zelf bevindt zich in de 18de-19de eeuw in de alluviale vlakte rond de Aa gekenmerkt door natte weilanden. Net ten noorden van het plangebied worden enkele woningen aangeduid in het gehucht Papenbruggen. Daar net buiten zijn akkers en weilanden zichtbaar. De huidige wegtracés ontstaan pas rond het begin van de jaren 1970 en zijn gekoppeld aan de aanleg van de E34. Nadien ontwikkelde zich een industriezone rond dit kruispunt.

Er werd de laatste 15 jaar al heel wat archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd in de ruime omgeving rond het plangebied. Een tiental proefsleuvenonderzoeken gaf aanleiding tot minstens 3 opgravingen waarbij een bewoningsgeschiedenis vanaf de ijzertijd, doorheen de Romeinse tijd, vroege en volle middeleeuwen tot aan de late middeleeuwen en nieuwe tijd kon worden vastgesteld. Bij de meest recente proefsleuvenonderzoeken gerapporteerd in een nota zijn bijna uitsluitend greppels en kuilen uit de nieuwe en nieuwste tijd vastgesteld. Vroegere periodes zijn enkel gekend door toevalsvondsten van een Mesolithische spits en een bronstijdgrafheuvel.

1.3.2 Verwachting en conclusies

De voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvragen kunnen als volgt worden beantwoord:

- *Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?*

Het plangebied bevindt zich langsheen de Aa, op de grens van de hoger gelegen plateaugronden van de Noorderkempen in het noorden naar lager gelegen gronden van de Centrale Kempen in het zuiden. Bij eerder archeologisch onderzoek in de ruime omgeving van het plangebied werd een bewoningsgeschiedenis vanaf de ijzertijd, doorheen de Romeinse tijd, vroege en volle middeleeuwen tot aan de late middeleeuwen en nieuwe-nieuwste tijd vastgesteld.

Over het algemeen kan voor deze regio aldus een potentieel voor het aantreffen van sporensites vanaf de metaaltijden worden aangeduid. Specifiek voor het plangebied kan dit potentieel echter naar beneden worden bijgesteld door eerdere verstoringen bij de aanleg van de wegenis en industriegebouwen vanaf de jaren 1970.

- *Worden mogelijk archeologische resten bedreigd door de geplande werkzaamheden?*

Een groot deel van de geplande werken zorgen niet voor een verdere verstoring van de bodem. Het betreft enerzijds de renovatie van de bestaande riolering in Everdongenlaan en Tieblokkenlaan en anderzijds de beperkte aanpassing voor het bufferen van hemelwater onder de bestaande wegenis en vervanging van een rioleringsbuis nabij de Aa. Ook een groot deel van de wegeniswerken vindt plaats binnen het bestaande gabarit en zorgt niet voor een verdere verstoring van de bodem. De uitbreiding van de bestaande talud naar de brug over de E34 gaat enkel gepaard met een ophoging aan beide zijden van de talud. Voor al deze werken kan dan ook een vrijgave geadviseerd worden.

De overige werken zorgen slechts voor een beperkte extra verstoring van het bodemarchief in zones waar mogelijks reeds een deel van de bodem in het verleden werd verstoord. Voor de heraanleg van het kruispunt worden enkele zones van private percelen net naast de bestaande weg ingenomen en voorzien van een verharding. Deze zones zijn beperkt in oppervlakte en variëren tussen 214m² en 2m². Ook de aanleg van een gescheiden riolering onder de huidige rijweg in Steenweg op Tielen is beperkt in oppervlakte en vindt plaats in smalle sleuven. Verder onderzoek ter hoogte van deze werken zal door de beperkte oppervlaktes niet leiden tot nuttige kenniswinst, waardoor een vrijgave voor deze werken geadviseerd wordt.

- *Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?*

De geplande werkzaamheden zorgen niet of nauwelijks voor een verdere verstoring van het bodemarchief aangezien ze beperkt zijn oppervlakte, omdat ze enkel een ophoging betreffen of plaatsvinden binnen het bestaande gabarit. Verder onderzoek is kosten-baten niet aangewezen en aldus wordt een vrijgave geadviseerd.

BIBLIOGRAFIE

LITERATUUR

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

KAARTMATERIAAL

Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, Graaf de Ferraris [1771-1778]

Atlas der Buurtwegen d.d. 1842

Topografische kaart van Vandermaelen d.d. 1846 – 1854

Popp-kaart d.d. 1842-1879

DIGITALE BRONNEN

www.geopunt.be

<https://dov.vlaanderen.be>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

<https://cartesius.be>

<https://loket.onroerenderfgoed.be>

BIJLAGE

FIGURENLIJST

Figuur 1: Situering ruime omgeving projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt).....	4
Figuur 2: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt).....	4
Figuur 3: Situering plangebied t.a.v. meest recente orthofotomozaïek (©Geopunt)	6
Figuur 4: Situering projectgebied t.a.v. de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).8	
Figuur 5: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)	9
Figuur 6: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)	9
Figuur 7: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)	10
Figuur 8: hoogteprofiel plangebied west-oost	10
Figuur 9: hoogteprofiel plangebied noord-zuid.....	10
Figuur 10: Situering projectgebied t.a.v. Tertiair geologische kaart (© geopunt)	11
Figuur 11: Situering projectgebied t.a.v. Quartair geologische kaart (© geopunt)	12
Figuur 12: Situering projectgebied t.a.v. algemene bodemkaart van België (© geopunt)	12
Figuur 13: Situering projectgebied t.a.v. Ferrariskaart d.d. 1771-1778 (© geopunt)	14
Figuur 14: Situering projectgebied t.a.v. Ferrariskaart d.d. 1771-1778 (© geopunt)	14
Figuur 15: Situering projectgebied t.a.v. Atlas der Buurtwegen d.d. 1840 (© geopunt)	15
Figuur 16: Situering projectgebied t.a.v. Vandermaelenkaart d.d. 1846-1854 (© geopunt) ...	15
Figuur 17: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 1971 (© geopunt).....	16
Figuur 18: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 1979-1990 (© geopunt).....	16
Figuur 19: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2000-2003 (© geopunt).....	17
Figuur 20: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2013-2015 (© geopunt).....	17
Figuur 21: Situering projectgebied op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (©Geopunt).	18
Figuur 23: Situering projectgebied op het GRB-basisbestand met aanduiding van de (archeologie)nota's (©Geopunt).	20

CHRONOLOGISCH KADER

